

А.С. Шолойко, канд. екон. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Здійснено огляд основних визначень поняття "рішення". Узагальнено етапи прийняття рішень. Визначено місце та роль оцінки ризиків серед етапів прийняття рішень суб'єктами господарювання. З'ясовано спільність методів для оцінки ризиків та для прийняття рішень.

Ключові слова: рішення, етапи прийняття рішення, методи прийняття рішень, оцінка ризиків, методи оцінки ризиків.

Постановка проблеми. При прийнятті будь-яких видів рішень суб'єктами господарювання важливим є зважений підхід, що передбачає прийняття рішень у кілька послідовних етапів. Однак серед таких етапів не завжди приділяється належна увага оцінці ризиків. У зв'язку з цим актуальним є визначення місця та ролі оцінки ризиків у процесі прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання прийняття рішень і оцінки ризиків висвітлені у працях таких вчених як: С.Баранцева, Л.Донець, О.Дуброва, С.Клименко, В.Приймак, К.Сатєндра, О.Шепеленко та інші.

Невирішені частини проблеми. Однак у більшості праць етапи прийняття рішень та оцінка ризиків розглядаються відокремлено, тоді як об'єктивно необхідним є розгляд оцінки ризиків як складової процесу прийняття рішень.

Метою статті є визначення ролі та місця оцінки ризиків при прийнятті рішень суб'єктами господарювання. Для досягнення зазначеної мети поставлено наступні завдання:

- здійснити огляд основних визначень поняття "рішення";
- узагальнити етапи прийняття рішень;
- з'ясувати роль та місце оцінки ризиків серед етапів прийняття рішень;
- охарактеризувати етапи оцінки ризиків;
- порівняти методи оцінки ризиків і методи прийняття рішень за різних умов.

Результати дослідження. Перш ніж перейти до розгляду значення оцінки ризиків у процесі прийняття рішень доцільним є звернення уваги на основні визначення "рішення" (табл. 1).

За даними табл. 1, якщо розглядати рішення як процес, то його прийняття відбувається в декілька етапів, що узагальнено в табл. 2.

Таблиця 1

Основні визначення поняття "рішення"

№ з/п	Автор, джерело	Визначення
1	2	3
1.	Академічний тлумачний словник [1]	1. Дія за значенням рішати, рішити. 2. Продуманий намір зробити що-небудь, яось вчинити. 3. Спосіб вирішення, зображення, подання, розв'язання чого-небудь
2.	Приймак В.М. [2, с. 9]	Це результат інтелектуальної діяльності людини, що призводить до певного висновку або до необхідних дій (повна бездіяльність, розробка певної дії або вибір дії з набору альтернатив і її реалізація тощо
3.	Донець Л.І. [3, с. 14],	Це неминучий предмет інтеграції й предмет вибору, коли з багатьох можливостей вибирається одна, яка дозволяє отримати найбільшої ефективності
4.	Клименко С.М., Дуброва О.С. [4, с. 7]	Поняття "рішення" в науковій літературі трактується по-різному. Найчастіше воно розуміється і як процес, і як акт вибору, і як результат вибору. Рішення як процес характеризується тим, що, відбуваючись у часі, здійснюється в декілька етапів (підготовка, формування, прийняття й реалізація). Воно містить окремі, але тісно взаємопов'язані елементи: постановку мети та планування діяльності за кращою альтернативою її досягнення; розподіл часу, ресурсів і дій, необхідних для вирішення завдання; мотивацію чи спонукання до дій; координацію та регулювання процесу; здійснення обліку й контролю зробленого, аби переконатися, що результати відповідають запланованим. Етап прийняття рішень можна трактувати як акт вибору особою за допомогою визначених правил. Рішення як результат вибору являє собою розпорядження до дії (план роботи, варіант проекту).
5.	The Oxford Pocket Dictionary of Current English [5]	1. Висновок або дозвіл, що надається після розгляду. 2. Дія або процес прийняття рішення, або врегулювання питання. 3. Офіційне рішення: 4. Здатність чи схильність швидко приймати рішення; рішучість
6.	Словник Ушакова [6]	1. Відповідь до задачі, шукана кількість або математичний вираз. 2. Постанова, вирок, визначення. 3. Висновок, виведення з чого-небудь. обраний шлях дій після обдумування, обговорення якого-небудь питання

Джерело: складено автором

Етапи прийняття рішення

Етап	Автор		
	Клименко С.М., Дуброва О.С.	Донець Л.І.	Сатендра К.С.
1	2	3	4
1.	<p>Постановка задачі розв'язання проблеми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення нової ситуації 2. Виявлення проблеми 3. Збір необхідної інформації 4. Опис проблемної ситуації 	<p>Визнання необхідності господарського рішення – складається у визнанні необхідності рішення і містить у собі такі етапи:</p> <ul style="list-style-type: none"> -визнання проблеми; -формулювання проблеми; -визначення критеріїв успішного рішення проблеми 	<p>Ідентифікація рішення і його мета – рішення потрібне для досягнення поставлених цілей. Можливості та обмеження рішення повинні бути визначені.</p> <p>Пошук фактів, при цьому слід пам'ятати, що ніхто не може отримати всі факти. Потрібно отримати стільки фактів, скільки можливо в межах відведеного часу на рішення в умовах відсутності повної інформації</p>
2.	<p>Розробка варіантів рішення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Формулювання вимог, обмежень 2. Збір необхідної інформації 3. Розробка можливих варіантів рішення 	<p>Розробка господарського рішення – складається з етапів розробки, оцінки і вибору альтернатив. Як тільки визначені фактори, що обмежують рішення, менеджер починає роботу з пошуку альтернатив або можливих напрямків дії для рішення проблеми. Багато хто з альтернативних рішень легко знайти. Вони звичайно відомі з минулого досвіду, стандартні і легко вписуються в критеріальні границі кращого рішення</p>	<p>Розробка альтернатив – це список усіх можливих варіантів, серед яких і вибір нічого не робити. Адже іноді рішення "нічого не робити" корисніше чи, принаймні краще, ніж альтернативні варіанти, тому воно завжди повинно бути свідомо включене в процес прийняття рішень.</p> <p>Оцінка альтернативи – це оцінка вартості кожної альтернативи, негативних і позитивних наслідків. Оцінка ризику кожної альтернативи – у прийнятті рішень завжди є деякий ступінь невизначеності в будь-якому виборі. Ризики можуть бути оцінені як відсотки, співвідношення рейтингів або в будь-який інший формі, що дозволяє їм бути порівнюваними</p>

Етап	Автор		
	Клименко С.М., Дуброва О.С.	Донець Л.І.	Сатєндра К.С.
3.	Вибір рішення: 1. Визначення критеріїв вибору 2. Вибір рішень, відповідних критеріям 3. Оцінка можливих наслідків 4. Вибір кращого рішення	Виконання господарського рішення. Вона складається з організації виконання рішення, аналізу і контролю виконання та зворотного зв'язку і коректування. Найбільш розповсюдженою помилкою менеджерів є припущення, що, якщо вибір у відношенні рішення роблено, то рішення обов'язково буде виконано	Прийняття рішення
4.	Організація виконання рішення та його оцінка: 1. План реалізації обраного рішення 2. Контроль ходу реалізації рішення. 3. Оцінка розв'язання проблеми та виникнення нової ситуації		

Джерело: складено на основі: [2, с. 27; 3, с. 34-37; 7]

Як видно з табл. 2 найбільш деталізовано етапи прийняття рішення представлено Клименко С.М. і Дубровою О.С. від визнання необхідності прийняття рішення до контролю його виконання. Однак дані автори та Донець Л.І. виділяють серед етапів прийняття рішення лише оцінку альтернатив, тоді як зарубіжний автор Сатєндра К.С. окремо виділяє оцінку ризику кожної альтернативи, що передують безпосередньо прийняттю рішення.

Відповідно до положень стандарту IEC/ISO 31010:2009-11 "Risk Management – Risk Assessment Techniques" оцінка ризику забезпечує підґрунтя для прийняття рішення щодо обрання найбільш доцільного підходу і представляє собою загальний процес, що поєднує ідентифікацію, аналіз і оцінку ризику [8] (рис. 1).

Таким чином, вихідна інформація оцінки ризику є вхідною інформацією для прийняття рішень [8]. Варто зауважити, що методи як для оцінки ризику, так і

для прийняття рішення багато в чому є спільними. Так, залежно від умов прийняття рішень використовують наступні методи (рис. 2).

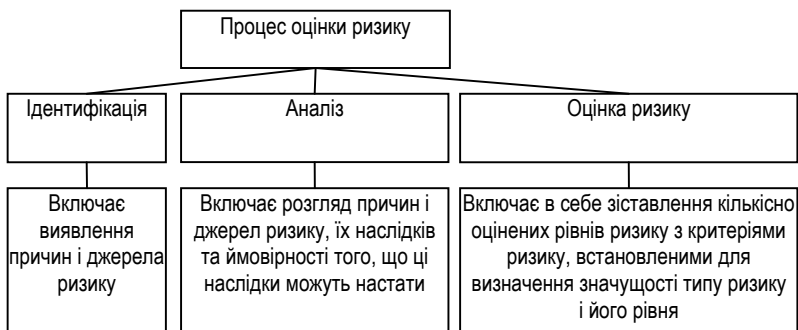

Рис. 1. Процес оцінки ризику
Джерело: складено на основі [8]

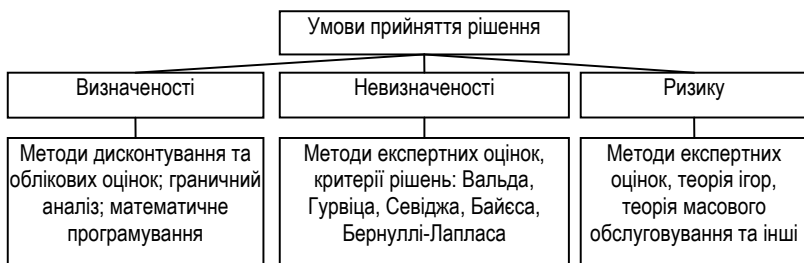

Рис. 2. Методи прийняття рішень залежно від умов
Джерело: складено на основі: [2, с. 125, 144, 147; 3, с. 71, 75, 301]

За даними рис. 2 можна зробити узагальнення, що перелік методів, які використовуються при прийнятті рішень суб'єктами господарювання за різних умов, як правило застосовуються і для оцінки ризиків, а відтак оцінка ризиків є достатньо складним процесом, який потребує застосування інструментів з різних сфер діяльності.

Висновки. Узагальнення основних визначень поняття "рішення" дало змогу виявити, що, як правило, рішення – це процес, що складається з послідовних етапів. При цьому з'ясовано, що чільне місце серед таких етапів повинна займати оцінка ризиків, яка проводиться безпосередньо перед прийняттям різних видів рішень суб'єктами господарювання. Визначено, що методологічна база для оцінки ризиків і прийняття рішень відносно методів, які для цього використовуються, є спільною. Дані одержані результати сприятимуть у подальшому більш детально досліджувати оцінку ризиків у процесі прийняття рішень.

Література

1. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс] // Словник української мови: [сайт]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/rishennja>.
2. Приймак В.М. Прийняття управлінських рішень: Навчальний посібник. / Приймак В.М. – К.: Атіка, 2008. – 240 с.
3. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / [Донець Л.І., Шепеленко О.В., Баранцева С.М. та ін.]; за ред. Л.І. Донець. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
4. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: навч. посібник / [Клименко С.М., Дуброва О.С.] – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
5. The Oxford Pocket Dictionary of Current English [Електронний ресурс] // Free online Encyclopedia: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.encyclopedia.com>.
6. Словарь Ушакова [Електронний ресурс] // Tolkslovar.Ru: [сайт]. – Режим доступу: <http://tolkslovar.ru/r5762.html>.
7. Satyendra K.S. The process of decision making [Електронний ресурс] // Ispat guru: [сайт]. – Режим доступу : <http://ispatguru.com/the-process-of-decision-making/>.
8. IEC/ISO 31010:2009-11 "Risk Management – Risk Assessment Techniques" [Електронний ресурс] // BI аналитика: [сайт]. – Режим доступу: http://www.dvbi.ru/risk_management/library/tabid/213/Token/ViewInfo/ItemId/15/ISO-31010-2009-Risk-Management-Risk-Assessment-Techniques-eng-rus.aspx.

References

1. Dictionary of Ukrainian Language (1970-1980), Academic glossary, available at: <http://sum.in.ua/s/rishennja> (Accessed 13 February 2015).
2. Pryimak, V.M. (2008), *Pryiniattia upravlinskykh rishen* [Management decisions making], Atika, Kyiv, Ukraine.
3. Donets, L.I. Shepelenko, O.V. Barantseva, S.M. and others (2012), *Obgruntuvannia hospodarskykh rishen ta otsiniuvannia ryzykiv* [Rationale of economic decisions and risk assessment], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Klymenko, S.M. and Dubrova, O.S. (2005), *Obgruntuvannia hospodarskykh rishen ta otsinka ryzykiv* [Rationale of economic decisions and risk assessment], KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Free online Encyclopedia (2009), "The Oxford Pocket Dictionary of Current English", available at: <http://www.encyclopedia.com> (Accessed 13 February 2015).
6. Tolkslovar.Ru (1989), "Ushakov Dictionary", available at: <http://tolkslovar.ru/r5762.html> (Accessed 13 February 2015).
7. Satyendra, K.S. The process of decision making (2013), available at: <http://ispatguru.com/the-process-of-decision-making/> (Accessed 13 February 2015).
8. BI analytics (2011), IEC/ISO 31010:2009-11 "Risk Management – Risk Assessment Techniques", available at: http://www.dvbi.ru/risk_management/library/tabid/213/Token/ViewInfo/ItemId/15/ISO-31010-2009-Risk-Management-Risk-Assessment-Techniques-eng-rus.aspx (Accessed 13 February 2015).

А.С. Шолойко, канд. экон. наук, ассист.
КНУ имени Тараса Шевченко

РОЛЬ ОЦЕНКИ РИСКОВ ПРИ ПРИНЯТИИ РЕШЕНИЙ СУБЪЕКТАМИ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Осуществлен обзор основных определений понятия "решение". Обобщены этапы принятия решений. Определено место и роль оценки рисков среди этапов принятия решений субъектами хозяйствования. Выяснено общность методов для оценки рисков и для принятия решений.

Ключевые слова: решение, этапы принятия решения, методы принятия решений, оценка рисков, методы оценки рисков.

A. Sholoiko, Assistant
Taras Shevchenko Kyiv National University

THE ROLE OF RISK ASSESSMENT IN DECISION-MAKING BY BUSINESS ENTITIES

The review of basic definitions of "decision" and steps of decision making are generalized. It is done to define the place and role of risk assessment in decision-making by business entities. Namely the risk assessment as a necessary step of the decision-making process that is realized before an acceptance the decision is identified.

The main stages of risk assessment such as identification, analysis and risk assessment are characterized. Common methods for risk assessment and decision-making such as methods of mathematical programming, methods of accounting estimates, discounting methods, methods of peer review, game theory, queuing theory are considered. Further these results contribute to a more detailed investigation risk assessment in decision-making process.

Keywords: decision; decision steps; methods of decision making; risk assessment; risk assessment